

Glòria Bordons
Anna F. Buñuel

Grup Poció (Poesia i Educació)
Universitat de Barcelona

1. Introducció: els tallers poètics

L'experiència que exposem en aquesta comunicació es realitzà durant el curs 2006-2007 en una aula d'acollida del CEIP Pallaresa de Santa Coloma de Gramenet, entre la mestra de l'aula d'acollida, i l'assessora LIC, en el marc dels projectes de recerca del grup Poció (Poesia i Educació)¹. L'experiència formava part d'un conjunt de propostes plantejades per l'assessora a les aules d'acollida d'aquesta població barcelonina i es basava en els tallers poètics.

Si usem aquest gènere és perquè estem convençuts que la poesia és alguna cosa més que un gènere literari entre els altres, i perquè creiem que té un valor formatiu específic i insubstituïble. Nombroses propostes didàctiques a l'entorn de la poesia, com ara les de Josette Jolibert (1992), d'Antoni Artigues (2000), o encara l'obra d'un especialista en el tema com és Georges Jean (1989) ens donaven arguments per a l'elaboració d'una llista prou llarga de possibles utilitats pedagògiques. A partir d'aquestes premisses, plantejarem el desenvolupament dels tallers en tres fases:

➤ **1a fase:** Organització del taller de poesia i selecció del corpus.

Una manera d'introduir la poesia a l'aula d'acollida és mitjançant els tallers d'activitats poètiques, dissenyats per fer-los com a màxim en una setmana (depèn del poema que es treballi). Els poemes seleccionats pertanyen al web www.viulapoesia.com (secció infants) i els criteris per fer la tria han estat els següents:

- Que siguin motivadors, és a dir, que tractin temes propers i que interessin a l'alumnat nouvingut. Les activitats que proposem són tasques que pretenen engrescar especialment pel que signifiquen de relació amb els altres.
- Que siguin comprensibles pel que fa al vocabulari i al contingut temàtic.
- Que facilitin la proposta d'activitats per als diversos nivells que hi ha a l'aula d'acollida, amb una particular atenció envers l'alumnat amb majors dificultats per comprendre la llengua catalana.
- Que posseeixin mecanismes que facilitin la comprensió del poema (repetició d'estructures, rimes, ritme, llargada).
- Que possibilitin una implicació activa del nen o de la nena com, per exemple, oferir un model perquè després siguin creadors dels seus propis poemes.
- Que permetin interpretar i establir un diàleg interactiu amb el text.

---

¹ Grup de recerca consolidat per la Generalitat de Catalunya (2005SGR 00641). Els projectes que s'han desenvolupat els darrers anys en relació a les aules d'acollida són el 2006ARIE-10053 i el 2007ARIE-00033. Des del 2003, s'està treballant en la creació d'un corpus poètic contemporani a la xarxa (web www.viulapoesia.com), en constant evolució i amb la col·laboració de molts educadors.

- Que facilitin activitats per explorar el text, jugar-hi i recrear-lo.
- Que permetin una implicació emocional i un treball de relació amb els companys i companyes de l'aula.

Els autors i poemes triats per a les diverses aules d'acollida de Sta. Coloma foren Antoni Albalat (“El gat”, “La marieta” i un poema visual), Ricard Bonmatí (“La sargantana”, “Dofi” i “Balena”), Joan Brossa (“Estel”), Lola Casas (“Botons”), Josep Carner (“La lluna sense llum”), Miquel Desclot (“Rata d'escala”), Enric Larreula (“La puça”, “La vaca” i “El mussol”), Miquel Martí i Pol (“Pa amb oli i sucre”), M. Dolors Pellicer (“Al meu poble la gent compra...”), Joana Raspall (“Geometria” i “La bicicleta”), Màrius Torres (“Un arbre”) i Olga Xirinacs (“El pop”).

➤ **2a fase:** Disseny i realització de les activitats

Les activitats que es dugueren a terme foren de diferents tipus, però en general per a cada poema es desplegaran:

- **Activitats de motivació:** Són activitats que situem just al començament de la lectura o de la presentació del poema, per crear un ambient adequat, però a la vegada per contextualitzar el tema. Pretenen apropar el nen al contingut que es presentarà. Per exemple:
  - Presentació de llibres de coneixement relacionats amb el tema tractat.
  - Presentació d'il·lustracions i fotografies sobre el tema i el vocabulari que hi apareix.
  - Narració d'un conte.
  - Cerca d'informació al web sobre l'autor del poema.
  - Observació de la fotografia del poeta.
  - Explicació de la vida de l'autor.
- **Activitats de comunicació poètica:** Tenen per objectiu treballar la comprensió i l'expressió orals. Entre les més freqüents:
  - **Escoltar poemes.** Cal crear a l'aula situacions de lectura de poemes que permetin a l'alumnat nouvingut ser receptor de l'experiència poètica. La lectura en veu alta ajuda a desenvolupar la capacitat de comprensió i expressió orals. Això suposa parlar d'una escolta activa que capaciti el nen i la nena per gaudir de la lectura d'altres poemes a nivell personal. La recepció del poema és un moment per compartir amb els altres. També és molt engrescador escoltar al propi autor llegir el poema (en un apartat específic del web).
  - **Llegir poemes,** tenint en consideració el ritme del llenguatge, la sonoritat de les paraules. Això comportarà el desenvolupament d'una certa sensibilitat per gaudir dels poemes ben llegits.
  - **Parlar sobre el poema.** La poesia brinda l'oportunitat de comunicar coses mitjançant les paraules. En parlar d'un poema, l'alumnat nouvingut desenvolupa la capacitat comprensiva i expressiva, alhora que enriqueix el vocabulari i relaciona la temàtica amb les seves vivències i el seu entorn.
  - **Recitar i cantar poemes** ajudarà a aprofundir en el poema i en la nova oportunitat que es brindarà a l'hora de recrear un poema concebut com una font d'emocions. En aquest espai cada alumne farà la seva lectura i la compartirà amb la resta.

- **Activitats de reflexió i descobriment.** La finalitat és posar en contacte l'alumnat nouvingut amb els elements, les paraules, l'estructura del poema i practicar amb els sons i amb els mots. Es tracta de fer una exploració i de descobrir els elements del poema com a forma de coneixement. Hem de proporcionar l'ajut necessari perquè cada nen i cada nena descobreixi el sentit del poema i dels seus components. Familiaritzar-s'hi els conduirà a ser creadors dels seus propis poemes tot fent servir el llenguatge de manera diferent. Les activitats a desenvolupar poden ser: comptar els versos, retallar-los, ordenar un poema, encerclar les paraules que es repeteixen, subratllar el títol, buscar l'autor, cercar paraules que són boniques, o les que tenen a veure amb la temàtica del poema o observar com comença i com acaba el poema.
- **Activitats de recreació.** El joc poètic com a itinerari d'aprenentatge facilita al nen possibilitats creadores. Amb els models poètics, els nens nouvinguts són capaços de jugar amb les paraules, amb el text. Algunes activitats que es porten a terme són: dramatització del poema, modelatge amb plastilina, escriptura d'un poema paral·lel seguint el model del poema treballat i després enviar-lo perquè el penguin al web, il·lustració d'un poema, expressió de sentiments a partir del poema treballat, etc.

➤ **3a Fase: Parlem-ne. Valoració de l'activitat**

En aquesta fase que es fa de manera col·lectiva, els nens han de donar la seva opinió sobre les activitats portades a terme. Ho fan a partir d'unes màscares que representen cares somrients o tristes. Quan es planteja si els ha agradat o no l'activitat feta, hien d'aixecar la cara corresponent.

2. Objectius de l'experiència

En l'experiència que expliquem a continuació van participar cinc nens xinesos de cicle mitjà, una nena xinesa de cicle inicial i dos nens magribins de cicle mitjà. L'objectiu fonamental era fer servir un web poètic, en concret, www.viulapoesia.com, com a recurs per a l'aprenentatge de la llengua catalana, amb els objectius específics següents:

- Posar en contacte l'alumnat nouvingut amb la cultura catalana.
- Desenvolupar la competència comunicativa.
- Experimentar les possibilitats creatives del llenguatge poètic.
- Conèixer una nova llengua.
- Desenvolupar capacitats comunicatives, lingüístiques, culturals i socials a partir de la poesia.

3. Desenvolupament de l'experiència

En l'experiència del CEIP Pallaresa es van treballar dos poemes.

Primer poema

Es va triar un poema d'Antoni Albalat "Marieta" per començar a fer-lo servir com a recurs poètic per a l'aprenentatge de la llengua catalana:

Amunt i avall, va la marieta
tota pintada ,tota rogeta.

Compta-li les taques de l'esquena,
mira a veure si en té una setena.
Se'n va, s'escapa, no sap estar-se quieta!

Antoni Albalat²

Es tracta d'un poema adequat per a un alumnat que es troba en un procés inicial d'aprenentatge de la llengua i que aconsegueix els criteris que s'havien establert per fer una selecció adequada per als nens i les nenes nouvinguts:

- És motivador perquè tracta un tema proper. En aquest cas, té com a protagonista una marieta, animal fàcil d'observar i identificar.
- És curt. Consta de set versos.
- És comprensible pel que fa al vocabulari i al contingut temàtic. Ens descriu la marieta: pintada de roig, amb set taques a l'esquena; ens parla de les seves accions: va amunt i avall; se'n va i s'escapa, no sap estar-se quieta.
- Facilita la proposta d'activitats engrescadores i a la vegada, la implicació de nenes i nens com a possibles creadors de textos poètics.

L'experiència es realitzà al llarg de quatre sessions d'uns tres quarts d'hora aproximadament. Les tres primeres van ser dirigides per la mestra tutora de l'aula d'acollida, assessorada per la LIC del centre. L'última va ser filmada per un càmera i també vingué una observadora externa amb la finalitat d'extreure conclusions sobre l'experiència.

La **primera sessió** tenia com a objectiu familiaritzar l'alumnat amb el text poètic. Es pretenia apropar el nen i la nena a la temàtica del poema. Va ser una sessió dirigida per la mestra i on es pretenia fer un treball de comprensió oral. En començar la sessió, la mestra va explicar què era una marieta i preguntà si els nens n'havien vist una alguna vegada. Després de la conversa, es va fer la presentació del llibre de Barrie Watts *La marieta* (Ed. Edebé. Col·lecció Cicles vitals). La mestra anava explicant les característiques de la marieta i establia un diàleg amb els nens per assegurar-se la comprensió del que s'estava dient.

A continuació, cada nen i cada nena van fer la seva marieta modelada amb plastilina i amb l'ajut de la mestra van explicar què havien fet. Posteriorment, amb la marieta, cadascú va dramatitzar el text tot recitant el poema. Per finalitzar, es va fer una exposició de marietes.

² ALBALAT, Antoni: "Marieta". *Quines bèsties!* Alzira: Ed. Bromera, 1998.

La **segona sessió** tenia com a finalitat unes activitats de comunicació poètica: escoltar el poema, recitar-lo i parlar-ne. Es va entrar al web www.viulapoesia.com i la mestra va llegir el poema tenint en consideració el ritme i la sonoritat de les paraules. Una vegada llegit, es va escriure el poema en una cartolina gran i es va col·locar a la pissarra. Es va fer una lectura a poc a poc, molt acurada del poema i acompanyada per una marieta de plastilina. La mestra va explicar el significat del poema. Va ser un moment molt engrescador per als nens. Per finalitzar, cada nen va escriure el poema i va fer un dibuix. Tots els treballs es van col·locar en un suro.

La **tercera sessió** tenia com a finalitat fer activitats de reflexió i descobriment. Es tractava de posar en contacte l'alumnat nouvingut amb els elements, les paraules i l'estructura del poema. Les activitats que es van portar a terme van ser: encerclar la protagonista del poema, subratllar el títol, buscar el nom de l'autor, comptar els versos del poema, retallar-los i ordenar el poema de nou.

La **quarta sessió** es va centrar a fer activitats de recreació. Tots sabem que el joc poètic com a itinerari d'aprenentatge facilita al nen i a la nena possibilitats creadores. A partir de models poètics, l'alumnat nouvingut pot ser capaç de jugar amb el text. En aquest cas, les activitats que van fer tenien com a objectiu central motivar l'alumnat perquè esdevingués creador i recreador a partir d'un model donat. Així, es va passar a la reescriptura a partir del text "Marieta". A causa del seu nivell de llengua catalana, només es van donar els dos primers versos per tal de fer la reescriptura.

La sessió es va muntar com un taller d'escriptura. Es va oferir un material consistent en uns cartonets on hi havia escrit el nom d'un animal i el seu dibuix corresponent (formigueta, rateta, gateta). També es va donar als nens i nenes d'altres cartonets on hi havia adjectius amb el seu dibuix corresponent (negreta, blanqueta, primeta, boniqueta).

Els nens van imitar el model i van escriure textos com aquest:

La Formiga

amunt i avall
va la formigeta
tota pintada
tota negreta

Una vegada escrits els seus textos, els nens i nenes els van compartir amb la resta de companys. Van fer la lectura en veu alta. Aquesta sessió fou gravada en vídeo. Va ser sorprenent escoltar recitar els versos apresos en català als nens nouvinguts feia dos mesos!

Per últim, es va passar a valorar l'activitat. La mestra va fer als nens i a les nenes una sèrie de preguntes orals:

-T'ha agradat treballar el poema de "La marieta"?

Tots els nens i nenes van contestar afirmativament. La veritat és que van gaudir molt a partir del treball sobre el poema.

-Has après coses sobre la marieta?

La mestra va recollir tot el que els nens i nenes deien que havien après. Van ser capaços d'exposar la informació rebuda:

Era un animal petit.
Era un animal que volava.
Era de color vermell i negre.
Tenia unes taques.

-T'ho has passat bé?

Tots els nens i nenes van respondre que s'ho havien passat molt bé, de manera que tots van aixecar la cartolina amb la cara contenta.

Per finalitzar, es va suggerir a cada nen i nena que portés la marieta de plastilina a casa seva i recitessin als seus pares el poema.

Segon poema

Un altre poema treballat en aquesta mateixa aula, en una sola sessió de dues hores, va ser el de Joana Raspall "Geometria II":

Si ordeneu bé deu triangles,
aviat ho tindreu entès:
sobre la pàgina blanca
us hi sortirà un xinès.

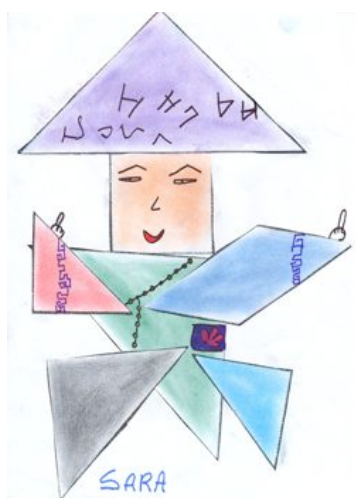
Joana Raspall³

El poema també s'adaptava als criteris de selecció esmentats anteriorment i, a més, tenia la peculiaritat de comptar amb la gravació de la lectura del poema per part de l'autora i amb un tema que podia resultar curiós i motivador per als nens xinesos. La professora, primer, va introduir el vocabulari. Ja havien sentit a parlar de triangles i geometria i immediatament van identificar el tema. D'altra banda, el gentilici "xinès" els era molt familiar, ja que havien treballat les presentacions personals a partir de dir el seu nom i el lloc d'on provenien (gairebé tots de Xina).

---

³ RASPALL, Joana: "Geometria II". *Versos amics*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

En segon lloc, la mestra va llegir un parell de vegades el poema i els va proposar dibuixar el que deia en un paper. Tots ho van realitzar amb més o menys encert. Per comprovar-ho se'ls feia comptar els triangles, amb la qual cosa repassaven la numeració fins a deu. Després el pintaven i havien de donar-li un nom que no fos xinès. Era curiós veure com alguns anaven cap al lloc on estava la llista de la classe i li donaven al personatge el nom de nens catalans. Més d'un li va donar el nom de la mestra al "seu xinès". Per a gran sorpresa nostra, la nena que duia un any a Catalunya va escriure unes paraules que suposadament deia la seva "xinesa": "Sóc l'Eva, visc a Sta. Coloma i vinc de Xina", amb un sol error lèxic. Seguint amb aquest tema, la mestra els preguntà si podien endevinar, pel nom del poeta, si es tractava d'un autor o una autora. Era un patrònim que no havien escoltat mai: Joana, i així van aprendre que era un nom de dona.

A continuació, se'ls va fer escoltar i veure la mateixa autora recitant el seu poema. A tots els va sorprendre comprovar que no es tractava d'una noia, sinó d'una anciana venerable de noranta anys. Poc després se'ls va proposar jugar al "penjat" a partir del lèxic que havien après. L'entusiasme va ser tan gran que van improvisar una competició amb moltes de les paraules dels dos poemes treballats.

La lectura de la poeta va servir de model per dir en veu alta el poema. Així, al costat de la professora, el van repetir diverses vegades, amb la consigna de portar-lo memoritzat per a l'endemà. Quan el càmera i l'observadora van abandonar la sala, un nen estava en un racó de la sala, molt concentrat, repetint ja el poema per memoritzar-lo.

4. Avaluació i conclusions

Al llarg de tota l'experiència hi va haver un clima molt agradable i als nens i nenes se'ls veia contents i divertits. Tots van participar i van col·laborar amb ganes. Segons la professora, van mostrar un entusiasme molt més gran que en les classes habituals. A part d'això, els resultats van ser molt bons.

Si tenim en compte tant els productes elaborats pels nens i les nenes i el grau de satisfacció manifestat com les observacions realitzades, podem dir que el treball desenvolupat a partir de la poesia:

- Va ajudar a desenvolupar les habilitats comunicatives de l'alumnat nouvingut, ja que van augmentar la seva comprensió oral i escrita i van perdre la por a expressar-se.
- Va enriquir la seva llengua: aprengueren vocabulari, memoritzaren estructures i fins i tot aprengueren com s'escrivien algunes paraules,.
- Es va convertir en un factor de cohesió social: va millorar les relacions entre els nens i nenes i els va animar a conèixer millor l'entorn dels seus companys.
- Es va convertir en un recurs molt motivador i engrescador.
- Els va implicar en la cultura del país d'acollida.
- I, per descomptat, van desenvolupar la seva creativitat.

Tot això ens demostra que la poesia no és un gènere de nivells “superiors”, sinó que pot servir precisament per motivar i accelerar el procés d'adquisició d'una nova llengua, tot desvetllant actituds positives envers el català. El que es precisa, clar, són poemes senzills i curts, però en el cas de la poesia infantil és fàcil trobar-los. I així, jugant i creant, l'alumnat nouvingut arribarà a comunicar-se com un individu implicat culturalment en la societat en què viu. Tota una experiència poètica!

Bibliografia

ARTIGUES, A. (2000). *Poesia i escola*. Palma de Mallorca: Ed. Cort.

JEAN, G. (1989). *À l'école de poésie*. Paris. Ed. Retz. Trad. al castellà: *La poesía en la escuela. Hacia una escuela de la poesía*. Madrid: Ed. de la Torre. 1996.

JOLIBERT, J. (coord.); Groupe de Recherche d'Écouen (1992). *Former des enfants lecteurs et producteurs de poèmes*. Paris: Hachette.